

Reinigingsmiddelen

In de pluimveehouderij

Reinigingsmiddelen

In de pluimveehouderij

Inhoud

Inleiding 7

1. Professioneel en veilig gebruik van reinigingsmiddelen 8

2. Claims over producten 14

3. Doel reinigen 18

4. Aandachtspunten bij hygiëne pluimveehouderij 28

5. Wettelijk kader desinfectiemiddelen 34

Colofon 37

Inleiding

Een goede hygiëne binnen de pluimveehouderij draagt ertoe bij dat dieren gezonder worden en blijven doordat infecties en uitbraken worden voorkómen. Dit zorgt ook voor betere technische resultaten.
Naast het feit dat een goede hygiëne algemeen vereist is, is een goede hygiëne daarom ook een zinvolle investering voor de pluimveehouder.

Als pluimveehouder bent u eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van uw eindproduct (zoals dieren, eieren en/of vlees), afwezigheid van ongewenste residuen hierin, en keuze van het reinigingsmiddel en de toepassing daarvan. Hoewel de samenstelling van een reinigingsmiddel niet wordt bepaald door de pluimveehouder, kiest de pluimveehouder wel voor een reinigingsmiddel en de daarin gebruikte stoffen die mogelijk verder doorwerken in het eindproduct.

Deze uitgave geeft de pluimveehouder handvatten om reinigingsmiddelen te herkennen die in overeenstemming zijn met de geldende wetgeving en veilig gebruikt kunnen worden. Dit betekent dat deze producten bij juist gebruik veilig zijn voor mens, dier en milieu en na gebruik geen te hoge residuwaarden in het product (vlees of eieren) gevonden worden.

In deze uitgave wordt onder meer ingegaan op de betekenis van bepaalde claims op het gebied van bijvoorbeeld milieu, voedselveiligheid, en gezondheid van mens en dier, hoe reinigingsmiddelen veilig en effectief gebruikt kunnen worden en op deze wijze bijdragen aan een voedselveilig product, en een goede hygiëne.

In de pluimveehouderij worden, net als in andere sectoren waar levensmiddelen worden geproduceerd, eisen gesteld aan de gebruikte reinigings- en desinfectiemiddelen. Deze eisen komen vaak voort uit wetgeving aangevuld met sectorspecifieke richtlijnen die bijvoorbeeld beperkingen opleggen aan (residuen van) een aantal werkzame stoffen.

Voor pluimveehouders is het van belang te weten of de reinigings- en desinfectiemiddelen effectief zijn en ook veilig voor mens, dier, milieu en product. Voor desinfectiemiddelen kan vaak worden volstaan met op het toelatingsnummer te letten, het producttype (PT) waarvoor deze is toegelaten en de gebruiksaanwijzing op het etiket te lezen en op te volgen. Voor reinigingsmiddelen is dit anders geregeld en zal er meer uitgezocht moeten worden door de gebruiker, dus de pluimveehouder heeft hier meer kennis over nodig.

Disclaimer: deze uitgave is opgesteld om pluimveehouders te informeren over hun (wettelijke) verantwoordelijkheden ten aanzien van het gebruik van reinigingsmiddelen op het pluimveebedrijf. Aan de informatie in deze uitgave kunnen geen rechten of verplichtingen worden ontleend.

1

Professioneel en veilig gebruik van reinigingsmiddelen

Wanneer bent u professioneel gebruiker?

Reinigingsmiddelen zijn chemische mengsels en kunnen bij verkeerd gebruik tot gevaarlijke situaties leiden voor mens, dier en milieu. Van een professionele gebruiker wordt verlangd en verwacht dat deze onder andere op de hoogte is van de relevante wetgeving rondom de producten, toepassing van het product en het veilig gebruiken van het product (arbo). Wanneer u reinigingsmiddelen gebruikt om uw beroep als pluimveehouder uit te oefenen, in de stal, maar ook op het erf, bent u een professionele gebruiker. Ook als u bij de lokale supermarkt uw reinigingsmiddelen inkoopt.

Veiligheidsinformatieblad

Eén van de belangrijkste documenten bij een reinigingsmiddel is het Veiligheidsinformatieblad[1] (afkorting: Vib, ook wel bekend onder de Engelse afkorting SDS). Leveranciers van professionele reinigingsmiddelen met een potentieel gevaar voor de gezondheid of het milieu zijn verplicht een Veiligheidsinformatieblad op te stellen en mee te geven aan een afnemer. Met het Veiligheidsinformatieblad kan een deskundige bepalen hoe een reinigingsmiddel veilig kan worden toegepast en wat er gedaan kan worden in het geval van een incident zoals morsen. Mocht u zelf deze deskundigheid niet in huis hebben, overleg met bijvoorbeeld uw reinigingsmiddelleverancier, erfbetreder of reinigingsbedrijf over hoe deze informatie gebruikt moet worden.

Controleer bij het reinigingsmiddel in ieder geval de volgende drie zaken:

1. Veiligheidsinformatieblad aanwezig. Vraag actief om een Veiligheidsinformatieblad als u een consumentenproduct gebruikt.
2. Volg de informatie uit het Veiligheidsinformatieblad op.
3. Volg de informatie op de verpakking en eventueel overig meegeleverde productinformatie op over bijvoorbeeld dosering, toepassing en andere gebruiksinstructies.

[1] Het Veiligheidsinformatieblad is ook van groot belang in doen van een RI&E in het kader van arbeidsveiligheid en de daaruit vloeiende risicobeheersmaatregelen, inclusief werkplekinstructies (zie ook hoofdstuk 1b).
Het Veiligheidsinformatieblad is een verplichting uit REACH. REACH regelt hoe chemische stoffen en mengsels veilig door de hele keten gebruikt kunnen worden. Zie https://www.nvz.nl/veilig/wet-en-regelgeving/reach-verordening/ voor meer informatie REACH.

Veilig werken (arbo) met reinigingsmiddelen

In de Arbowet is de algemene verplichting van een werkgever vastgesteld: *"De werkgever zorgt voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers inzake alle met de arbeid verbonden aspecten en voert daartoe een beleid dat is gericht op zo goed mogelijke arbeidsomstandigheden."*

Om deze verplichting na te komen, is een inventarisatie en evaluatie van de risico's die de arbeid voor de werknemers met zich meebrengt vereist. Een groot deel van deze Risico-Inventarisatie en –Evaluatie (hierna RI&E genoemd) wordt vanuit REACH al door andere spelers in de keten gedaan, met het idee de lasten voor het aantonen van veilig gebruik van chemische stoffen en mengsels te verdelen. Concrete regels voor het nakomen van de Arbowet zijn vastgelegd in het Arbeidsomstandighedenbesluit, kortweg Arbobesluit. Hoofdstuk 4 van dit besluit beschrijft de voorschriften voor het vaststellen van veilig gebruik van gevaarlijke stoffen. Onder 'gevaarlijke stoffen' wordt in dit besluit verstaan: stoffen, mengsels of oplossingen van stoffen waaraan werknemers bij de arbeid worden of kunnen worden blootgesteld die vanwege de eigenschappen van of de omstandigheden waaronder die stoffen, mengsels of oplossingen voorkomen gevaar voor de veiligheid of gezondheid kunnen opleveren. Dit betekent dus dat als er uitsluitend met mengsels gewerkt wordt, een RI&E uitgevoerd dient te worden voor de gevaarlijke eigenschappen van het mengsel, in dit geval het reinigingsmiddel.
Het Veiligheidsinformatieblad is van groot belang bij het doen van een RI&E en de daaruit vloeiende risicobeheersmaatregelen[3]. De informatie uit een Vib is namelijk onmisbaar bij het vaststellen van werkplekinstructies: wat is het gevaar van het product, welke beheersmaatregelen moeten getroffen worden, hoe moet je omgaan met een gemorst product? De werkgever is verplicht deze informatie uit het Vib op heldere manier uit te leggen aan de werknemer, bijvoorbeeld via een werkplekinstructiekaart. De werkinstructies moeten dermate zijn opgesteld dat het begrijpelijk is voor de werknemer hoe deze veilig met het reinigingsmiddel om kan gaan. Om te helpen bij de vertaling van een Vib naar werkinstructies wordt binnen de reinigingsmiddelenbranche veel gebruik gemaakt van de zogenaamde SUMI-methode[4].

Let op: als u vrienden of kennissen inzet, al dan niet betaald, om voor u de reiniging en/of desinfectie uit te voeren, dan bent u hun werkgever en bent ú verantwoordelijk dat zij dit op een veilige manier kunnen doen.

Voor een Veiligheidsinformatieblad geldt een aantal zaken:

- Veiligheidsinformatiebladen moeten opgesteld worden voor mengsels die volgens CLP[2] als gevaarlijk zijn ingedeeld. Praktisch alle reinigingsmiddelen die in de pluimveesector worden gebruikt, moeten een Veiligheidsinformatieblad hebben.
- Veiligheidsinformatiebladen hoeven niet actief verstrekt te worden voor consumentenproducten, maar moeten wel op verzoek van een gebruiker of distributeur geleverd worden. U bent als professionele gebruiker verplicht deze op te vragen als u een consumentenproduct koopt voor professionele doeleinden.
- Het Veiligheidsinformatieblad moet gratis, in een officiële taal van de lidstaat waar het mengsel op de markt wordt gebracht, verstrekt worden.

NB: het Veiligheidsinformatieblad vermeldt niet hoe een reinigingsmiddel daadwerkelijk verdund, gedoseerd en aangebracht moet worden. Raadpleeg hiervoor andere informatie zoals de verpakking en productinformatiebladen (zoals de gebruiksaanwijzing) van uw leverancier.

Verantwoord opdrachtgeverschap

Als de reiniging van bijvoorbeeld de pluimveestal wordt uitbesteed, dan bent u voor de wet een opdrachtgever. Opdrachtgevers zijn verantwoordelijk voor een gezonde en veilige werkomgeving. Zij dienen goede randvoorwaarden te creëren om gezond en veilig te kunnen werken.
Bij het uitbesteden van de reiniging aan een reinigingsbedrijf blijft de pluimveehouder ervoor verantwoordelijk dat er gezond en veilig gewerkt kan worden. Dat is ook wettelijk verplicht. Een pluimveehouder kan hierop worden aangesproken door het ingehuurde reinigingsbedrijf[5].
Zorg dus dat u duidelijke afspraken maakt met het bedrijf dat de reiniging voor u doet en ook dat u weet met welke middelen zij aan de slag gaan. U bent namelijk eindverantwoordelijk voor wat er op uw pluimveebedrijf gebeurt.

[2] CLP regelt hoe gevaarsinformatie van chemische stoffen en mengsel gecommuniceerd moet worden. Zie www.nvz.nl/veilig/wet-en-regelgeving/clp-verordening/ voor meer informatie over CLP.
[3] Zie voor meer informatie https://www.isditproductveilig.nl/schoonmaker/veiliheid/veiligheidsinformatieblad-vib.
[4] Safe Use of Mixture Information, zie https://www.nvz.nl/professionele-producten/sumi-hulp-bij-veilig-werken/ voor meer informatie.
[5] Zie voor meer informatie https://www.arboportaal.nl/onderwerpen/verantwoord-opdrachtgeverschap.

Opbouw Veiligheids-informatieblad

Het Veiligheidsinformatieblad is opgebouwd uit in totaal 16 rubrieken. Voor de gebruiker zijn Rubriek 1, 2, 3, 8 en 15 de meest relevante rubrieken uit het Veiligheidsinformatieblad:

Rubriek 1 Productidentificatie en verantwoordelijke organisatie
Hierin staat de naam van het product, de toepassingen en eventueel afgeraden toepassingen en het bedrijf dat verantwoordelijk is voor het Veiligheidsinformatieblad, inclusief contactgegevens.
Controleer in ieder geval of deze overeenkomen met het etiket.

Binnen de reinigingsmiddelenbranche wordt veel gebruik gemaakt van de zogenaamde SUMI-methode (Safe Use of Mixture Information). Indien één of meerdere SUMI's in Rubriek 1 wordt vermeld, dan bent u verplicht de risicobeheersmaatregelen uit deze documenten op te volgen.

Rubriek 2 Gevaarsidentificatie en etiketteringselementen
Hierin staat de gevaarsindeling, bijbehorende waarschuwingszinnen en overige gevaarsinformatie van het reinigingsmiddel. Deze elementen komen uit CLP en staan ook op het etiket, soms beknopter dan in het Veiligheidsinformatieblad.

Rubriek 3 Samenstelling product en stoffen die bijdragen aan gevaren
Hierin staan alle stoffen die bijdragen aan de gevaren die genoemd zijn in Rubriek 2 en/of verplicht vermeld moeten worden. Let op: de vermelde gevaren van de stoffen hoeven niet overeen te komen met de vermelde gevaren in Rubriek 2 omdat bepaalde gevaren pas bij bepaalde concentraties gaan gelden.

Rubriek 8 Maatregelen ter beheersing van blootstelling/persoonlijke bescherming
Rubriek 8 beschrijft welke maatregelen nodig zijn om veilig te kunnen werken, waaronder informatie over eventuele persoonlijke beschermingsmiddelen. Als persoonlijke beschermingsmiddelen zoals handschoenen, brillen of mondkapjes worden voorgeschreven, moet hier ook vermeld staan welk type beschermingsmiddel geschikt is (bijvoorbeeld het materiaal waar de handschoen van gemaakt moet zijn en de dikte ervan).

Rubriek 15 Overige regelgeving, zoals Detergentenverordening, nationale arbovereisten en overige nationale eisen.
Hierin staat alle overige wettelijke informatie die niet verplicht is vanuit REACH of CLP, maar wel vanuit andere wetgeving zoals de Detergentenverordening. Ook nationale wetgeving zoals arbo en opslagrichtlijnen, worden hier vermeld indien van toepassing.

Overige rubrieken uit het Veiligheidsinformatieblad (4 t/m 7, 9 t/m 14 en 16):
Rubriek 4 t/m 7 Maatregelen die genomen moeten worden bij incidenten met stof en mengsel.
Rubriek 4, 5, 6 beschrijven maatregelen die genomen moeten worden wanneer respectievelijk eerste hulp moet worden verleend, brandbestrijdingsmaatregelen, maatregelen bij accidenteel vrijkomen van het reinigingsmiddel (bv. lekkage) en maatregelen voor blootstellingsbeheersing/persoonlijke bescherming. Rubriek 7 beschrijft specifieke maatregelen bij het gebruik van het reinigingsmiddel (bv. contact met ogen vermijden) en voor de veilige opslag ervan.

Rubriek 9 t/m 12 Chemische informatie
Deze rubrieken bevatten chemische informatie over het mengsel. Deze informatie is doorgaans informatief en vereist chemische kennis om deze te gebruiken.

Rubriek 13 Hoe af te voeren
Hierin staat hoe het reinigingsmiddel en met name de lege verpakking afgevoerd moeten worden.

Rubriek 14 Vervoersinformatie
Hierin staat onder welke voorwaarden het reinigingsmiddel vervoerd moet worden indien deze onder de wetgeving voor transport van gevaarlijke goederen valt.

Rubriek 16 Overige informatie
Hierin staat een afkortingenlijst, een vermelding van de methode voor het bepalen van het gevaar en veranderingen ten opzichte van vorige versie van het Veiligheidsinformatieblad. In het geval er een nieuwe versie is van het Veiligheidsinformatieblad, heeft de leverancier een actieve brengplicht.

2

Claims over producten

Waarom is het belangrijk om op de claims over het product te letten? Omdat claims vaak bepalen in welke categorie producten vallen en daardoor bepaalde wettelijke verplichtingen met zich meebrengen. Stel bij twijfel aanvullende vragen aan de leverancier. Mocht u daar niet helemaal uitkomen, dan kunt u eventueel ook contact opnemen met uw voervoorlichter, dierenarts en/of het meldpunt IKB[6]. U bent en blijft eindverantwoordelijk voor het gebruik van producten.

Er zijn veel leveranciers van reinigingsmiddelen en deze maken uiteraard reclame om hun product aan de man te brengen. In dit hoofdstuk wordt toegelicht wat een aantal vaak gemaakte claims betekenen.

Diergezondheid

Wanneer gesuggereerd wordt dat dieren door een bepaald 'reinigingsmiddel' gezonder of beter worden, dan wordt er een geneeskundige werking geclaimd. Dit product is dan geen reinigingsmiddel, maar een diergeneesmiddel en dient dan ook geregistreerd te zijn in de Diergeneesmiddeleninformatiebank[7].

Biocideclaims/gemengd met biociden

Claims die stellen of suggereren dat bijvoorbeeld bacteriën of bloedluis worden verwijderd, gereduceerd, bestreden en/of niet terugkomen, zijn biocideclaims. Dit zijn geen reguliere reinigingsmiddelen, maar vallen in de categorie biociden en dienen van een toelatingsnummer te zijn voorzien. Zie hiervoor ook hoofdstuk 5.

Als er wordt gesuggereerd/geclaimd dat een product met een biocide is gemengd, vraag hierbij dan altijd om het toelatingsnummer van het biocide. Op basis hiervan kunt u het wettelijk gebruiksvoorschrift naslaan om te bepalen of het biocide daadwerkelijk volgens dit gebruiksvoorschrift is toegepast. Het is wettelijk verplicht om een biocide conform dit gebruiksvoorschrift toe te passen. Bij dit soort claims is er een grote kans dat er een toelatingsnummer vereist is voor het product.

'Natuurlijke' producten

Tegenwoordig wordt bij veel producten geclaimd dat deze van natuurlijke oorsprong (of iets soortgelijks) zijn en daardoor bijvoorbeeld beter werkzaam, minder milieubelastend en beter voor de dieren zijn. Vraag bij dergelijke claims altijd om onderbouwing, de leverancier is namelijk verplicht deze claims te onderbouwen. Er mag nooit geclaimd worden dat 'natuurlijke' producten veilig(er) zijn. Zie ook het stuk 'Veiligheid producten'.

[6] Voor meer informatie over het Meldpunt IKB zie https://www.avined.nl/thema/meldpunt-ikb. Bereikbaar via 088 – 998 4390 of via het meldformulier op de website.
[7] Zie https://www.diergeneesmiddeleninformatiebank.nl/nl/.

Veiligheid producten

De veiligheid van reinigingsmiddelen is strikt gereguleerd door Europese wetgeving en met name door REACH. Van producten mag dan ook niet worden geclaimd dan wel gesuggereerd dat deze veilig(er) zijn (dan andere producten). Reinigingsmiddelen die op de Europese markt gebracht worden, moeten altijd veilig zijn.

Geschikt voor gebruik in de biologische pluimveehouderij/landbouw/veeteelt/etc.

Zie hiervoor pagina 24, over het gebruik van reinigingsmiddelen in de biologische pluimveehouderij.

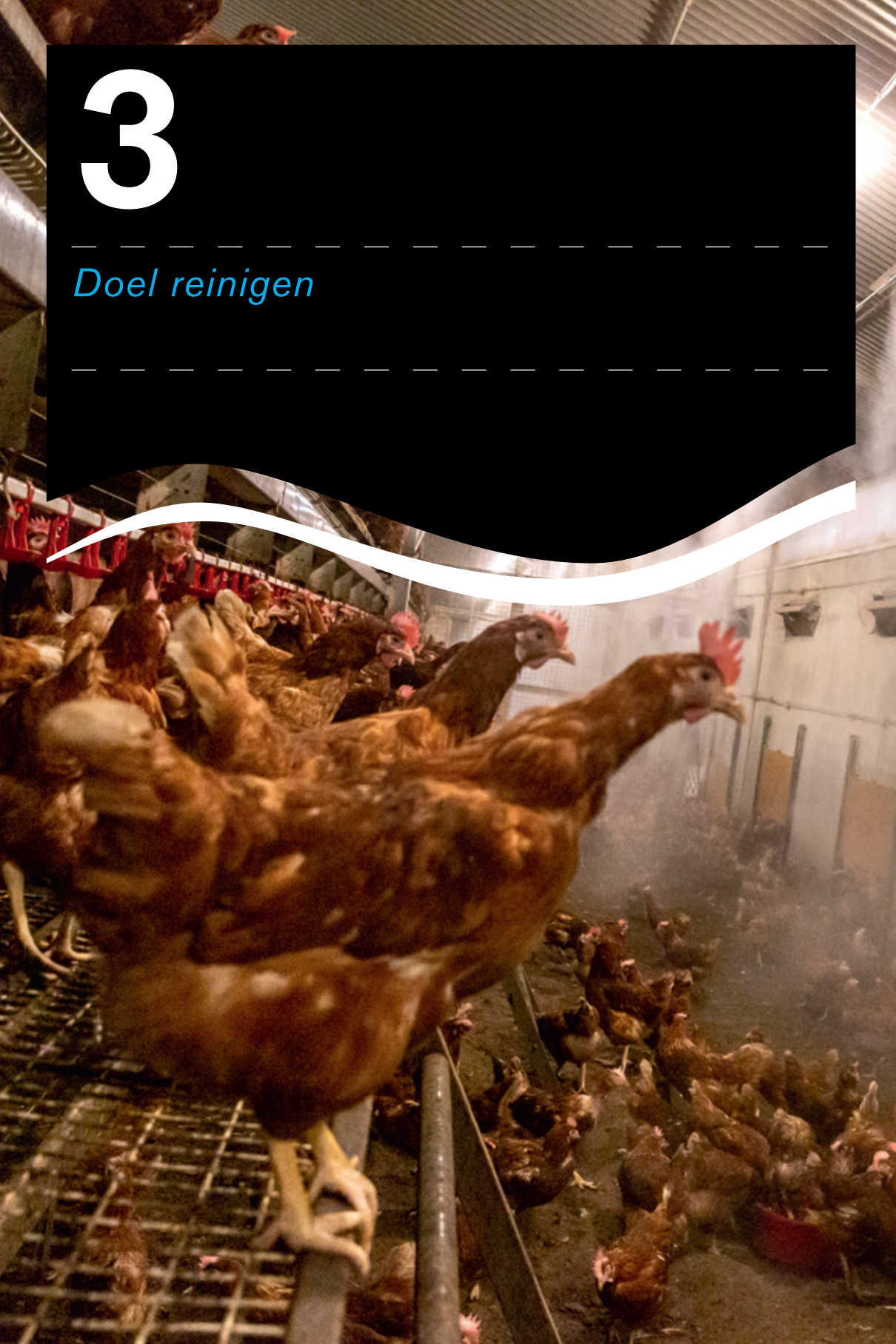
‘Food grade’ en ‘HACCP’ gecertificeerde reinigingsmiddelen

Een dergelijke claim zegt niets over de veiligheid en werkzaamheid van dit product; zowel producten met als zonder deze claims moeten voldoen aan de wetgeving (zie ook ‘Veiligheid producten’). Reinigingsmiddelen zijn veilig en werkzaam als zij volgens de gebruiksaanwijzing worden gebruikt.
Zie voor meer informatie dit document: www.nvz.nl/download_file/418.

COPOL

3

Doel reinigen

Reinigen versus desinfecteren

Reinigen

Reinigen is het verwijderen van zichtbaar vuil waardoor ongewenste micro-organismen (bijvoorbeeld bacteriën en virussen) zich minder goed kunnen voeden en hechten. Met reinigen wordt een groot deel (85% - 90%) van de micro-organismen fysiek verwijderd.

Naast het fysiek verwijderen van micro-organismen, zorgt een goede reiniging ervoor dat een groot deel van de vervuiling van het oppervlak verwijderd wordt waardoor het oppervlak ook voorbereid wordt op een eventuele desinfectie. Hierdoor kan het desinfectiemiddel beter het oppervlak bereiken en hebben micro-organismen veel minder schuilplekken voor het desinfectiemiddel. Zonder goede reiniging heeft desinfectie geen zin. Een goede reiniging, zowel in productkeuze als uitvoering, is een goede investering in het bedrijf.

Desinfecteren

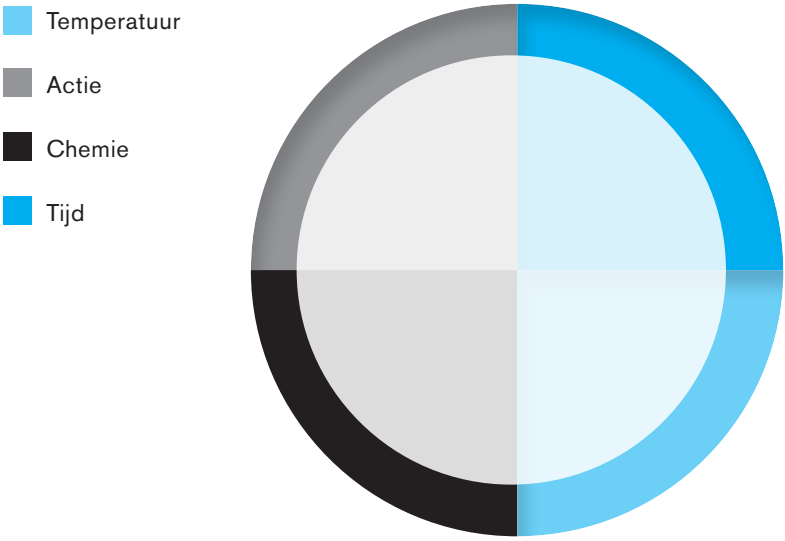
Met desinfectie (ontsmetting) wordt de hoeveelheid micro-organismen gereduceerd tot een aanvaardbaar niveau[8] waarbij het risico op besmetting zeer laag is.
Omdat deze uitgave zich focust op reinigen en de veiligheid van reinigingsmiddelen, zal in deze uitgave beperkt op desinfectie worden ingegaan. Voor meer informatie over desinfectiemiddelen en het gebruik daarvan, zie de NVZ-uitgave ‘Verstandig gebruik van desinfectiemiddelen’.

[8] Bij desinfectie wordt vaak gesproken over een logreductie. Bij een log 5-reductie, gaat het aantal micro-organismen van bijvoorbeeld 1.000.000 naar 10 (100.000 keer lager).

Cirkel van Sinner

De reiniging zelf is een afstemming van vier parameters, die beschreven worden in de Cirkel van Sinner/TACT-parameters:

- Temperatuur: temperatuur van het reinigingsproces;
- Actie: mechanische kracht die gebruikt wordt bij het reinigen, hier valt ook het reinigen met hoge druk onder;
- Chemie: het gebruik van een reinigingsmiddel;
- Tijd: de tijd die gebruikt wordt voor het reinigingsproces.

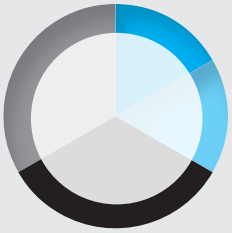
Voorbeeld 1
Er zit kalkaanslag op de roosters van de volière. U kunt dan hard boenen met een vochtig schuursponsje om de kalk eraf te krijgen. De factor actie is dan groot; de factoren tijd, chemie en temperatuur zijn kleiner (zie onderstaand).

Temperatuur
Actie
Chemie
Tijd

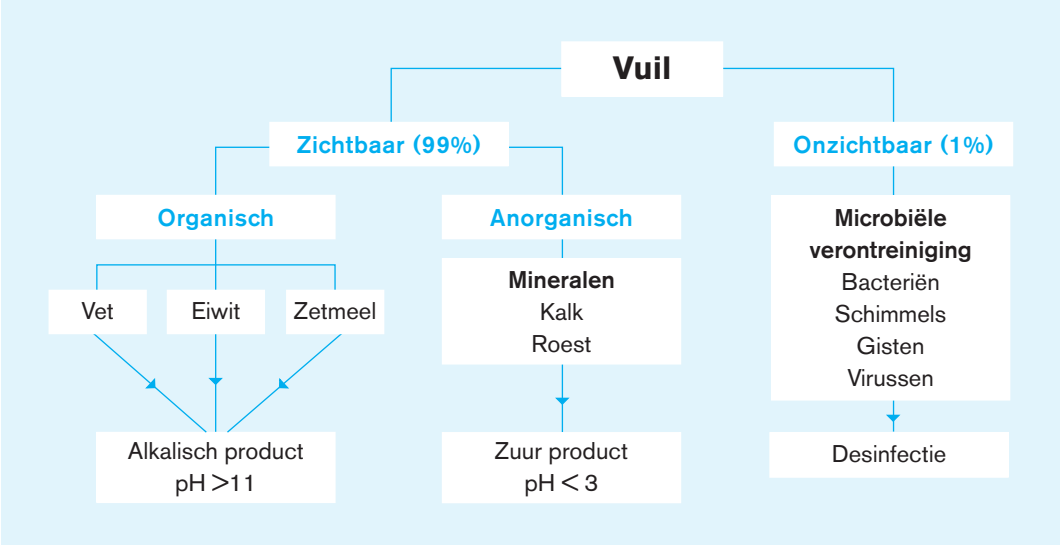
Voorbeeld 2
Als u een allesreiniger op een schuursponsje doet, hoeft u minder hard te boenen en bent u sneller klaar. De factor chemie wordt groter, de factoren actie en tijd kleiner (zie onderstaand).

Temperatuur
Actie
Chemie
Tijd

Welk reinigingsmiddel voor een effectieve reiniging?

De keuze voor een reinigingsmiddel hangt samen met het soort te verwijderen vuil. Op plekken waar veel organische vervuiling zoals vet, eiwitten en zetmeel (koolhydraten) vóórkomt, dient een alkalisch/basisch reinigingsmiddel (minimaal pH > 11) gebruikt te worden. Als er juist veel anorganische vervuiling is zoals kalk en roest, dan dient een zuur reinigingsmiddel (minimaal pH < 3) gebruikt te worden. Omdat vet een grote bron van vervuiling is in een pluimveestal, dient een alkalische reiniging uitgevoerd te worden. Een zure reiniging dient uitgevoerd te worden in het drinkwatersysteem waar zich anorganische vervuiling ophoudt. De frequentie en afwisseling van type reinigingsmiddel kunt u het beste overleggen met uw leverancier/voorlichter. Het gebruik van technische producten,

Figuur 1: schematisch overzicht keuze product bij verschillende soorten vervuiling. NB: inmiddels komen microbiologische reinigingsmiddelen ook beschikbaar voor de pluimveehouderij. Voor meer informatie over deze producten, zie pagina 24.

Figuur 2: pH-balk, in de pluimveehouderij heeft een zuur reinigingsmiddel een pH lager dan 3 en een alkalisch reinigingsmiddel een pH hoger dan 11. Een neutraal reinigingsmiddel heeft een pH rond 7.

producten zonder gebruiksaanwijzing, wordt afgeraden omdat deze niet effectief reinigen en een risico voor de veiligheid vormen.

Het gebruik van reinigingsmiddelen in de biologische pluimveehouderij

Op een biologisch gecertificeerd pluimveebedrijf dient dit reinigingsmiddel voor het gebruik in de biologische sector toegestaan te zijn, zie link: www.skal.nl/veehouderij/pluimvee/huisvesting/
Hierbij is vaak nog onduidelijkheid, claims op het etiket kunnen suggestief zijn. Het volstaat niet als een uiting op het etiket staat, als zijnde 'samengesteld met biologische bestandsdelen', maar het reinigingsmiddel moet voorafgaand aan het eerste gebruik in de biologische pluimveesector door SKAL beoordeeld zijn.
Om een reinigingsmiddel binnen de biologische pluimveehouderij te gebruiken, dient de pluimveehouder met SKAL te bellen om te vragen of het reinigingsmiddel door SKAL is beoordeeld en of het reinigingsmiddel mag worden gebruikt in de biologische pluimveehouderij. In Duitsland beheert FiBL[10] een soortgelijke lijst van producten die in de Duitse biologische pluimveehouderij gebruikt mogen worden. Deze lijst is verkrijgbaar via deze link: www.betriebsmittelliste.de/en/bml-info.html. Deze mogen echter NIET zonder meer in Nederland worden gebruikt. Overleg hierover met SKAL.
LET OP: een middel moet altijd voldoen aan de wetgeving (zoals onder andere beschreven in hoofdstuk 1a), naast een extra goedkeuring voor de biologische sector.

NB: op het moment van schrijven van deze uitgave, wordt de Europese wetgeving rondom het gebruik van onder andere reinigingsmiddelen in de biologische pluimveehouderij gewijzigd. Hierdoor kan bovenstaande tekst niet meer in lijn zijn met deze wetgeving.

[10] Zie https://www.nvz.nl/download_file/448/ voor de download.

Microbiologische reinigingsmiddelen

Er komen steeds meer reinigingsmiddelen op de markt die bestemd zijn voor toepassing in de veehouderij waar doelbewust micro-organismen aan zijn toegevoegd. Deze producten kunnen reinigende en/of ontgeurende eigenschappen hebben. Microbiologische reinigingsmiddelen worden vooral ingezet om organische vervuiling te verwijderen. In tegenstelling tot de eerder beschreven 'traditionele' reinigingsmiddelen voor organische vervuiling, hebben microbiologische reinigingsmiddelen vaak een neutrale pH, dat wil zeggen rond de pH 7.

Microbiologische reinigingsmiddelen in de praktijk

Ook voor microbiologische reinigingsmiddelen geldt dat de gebruiksinstructie gevolgd moet worden. Belangrijke informatie hierover staat op het etiket. Dit betreft dan met name de dosering, het toepassingsgebied en hoe het gebruikt moet worden. Het komt voor dat er handmatig gedoseerd en opgebracht moet worden maar ook volautomatisch via bijvoorbeeld een sproei-installatie. Deze micro-organismen reinigen zowel makkelijk als moeilijk te bereiken oppervlakken en passen zich tot op zekere hoogte aan, aan het soort en de hoeveelheid vervuiling. Daarbij zijn ze onder andere effectief gebleken in het afbreken van organische vervuiling zonder geuroverlast, in plaats van de geur te maskeren. De beste resultaten worden bereikt bij herhaalde toepassing van microbiologische reinigingsmiddelen. Dit zorgt ervoor dat er een optimale hoeveelheid van reinigende bacteriën wordt gevormd en dat de geselecteerde mix van bacteriestammen intact blijft. Vaak worden microbiologische reinigingsmiddelen ingezet op grote oppervlakken. Zij kunnen op andere plekken worden ingezet, de leverancier kan hier meer over vertellen. Microbiologische reinigingsmiddelen kunnen ook worden gebruikt bij aanwezigheid van dieren in de stal. Er dient dan extra aandacht te worden besteed aan zuiverheid, juiste toepassing en dosering van het product.

Het wordt aangeraden om advies in te winnen bij uw leverancier(s) bij gelijktijdig gebruik van microbiologische reinigingsmiddelen met desinfectiemiddelen en/of traditionele reinigingsmiddelen. Dit omdat dergelijke producten de werkzaamheid van microbiologische reinigingsmiddelen kunnen beïnvloeden.

Meer informatie is te vinden in de NVZ-uitgave 'Microbiologische reinigingsmiddelen'[9].

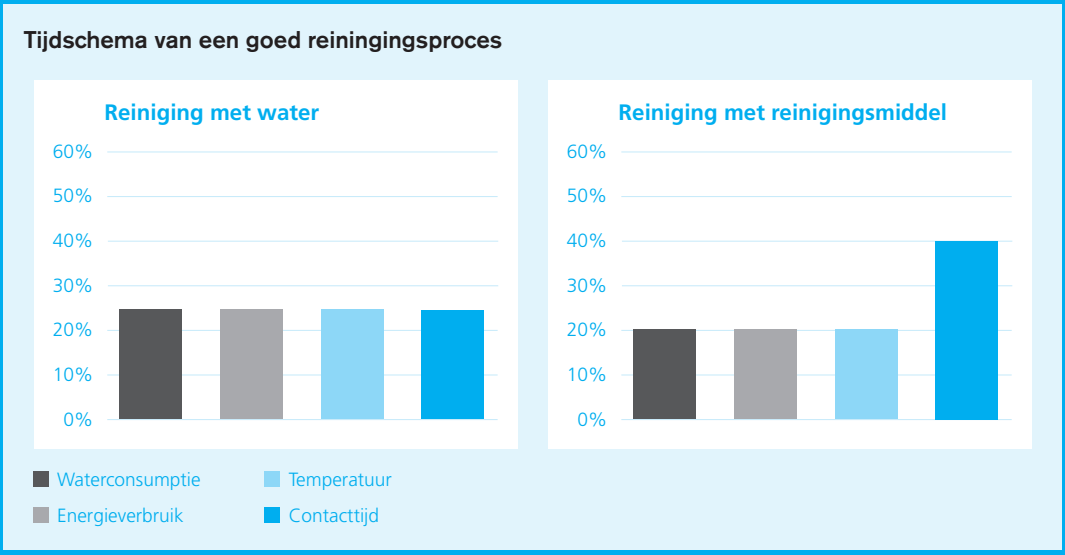
[9] Zie https://www.nvz.nl/download_file/view/384/334/ voor de download.

Reinigen met reinigings-middel versus reinigen met alleen water

Reinigen met alleen water is niet efficiënt (zie Figuur 3). Water heeft namelijk door de hoge oppervlaktespanning de neiging om samen te trekken tot bolvormige druppels. Op een vet oppervlak vloeit water daarom weg zonder het vochtig te maken.

De belangrijkste ingrediënten van een reinigingsmiddel zijn oppervlakte-actieve stoffen. Oppervlakte-actieve stoffen bestaan uit een hydrofiele kop (wateroplosbaar) en een hydrofobe staart (niet wateroplosbaar) waardoor deze zich zowel aan water als vuil kunnen hechten. Oppervlakte-actieve stoffen verlagen de oppervlaktespanning van het water waardoor de reinigingsoplossing zich beter kan verspreiden over het oppervlak en door kan dringen in het vuil. Het vuil wordt als het ware losgeweekt door de oppervlakte-actieve stoffen en in de oplossing gehouden waardoor deze weg kan worden gevoerd.

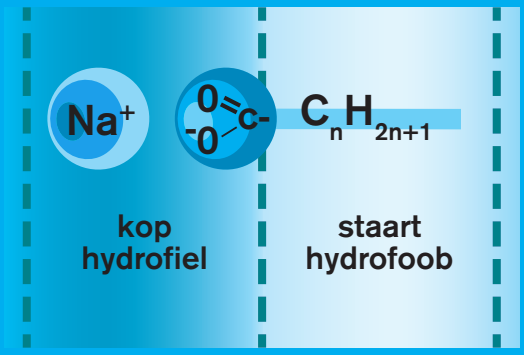
Een reinigingsmiddel bevat niet alleen oppervlakte-actieve stoffen maar bijvoorbeeld ook ontharders waardoor ook met hard(er) water gereinigd kan

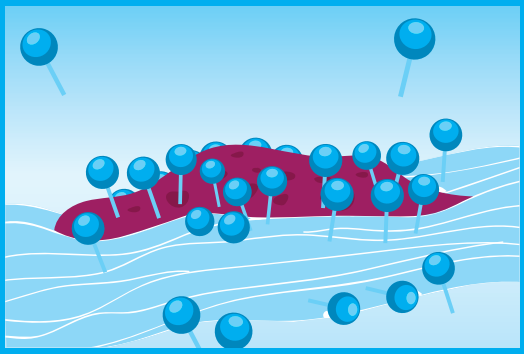
Figuur 3: het gebruik van een schuimend reinigingsmiddel zorgt ervoor dat er beter contact gemaakt wordt met de vervuiling waardoor het reinigingsproces minder water, energie en tijd kost.

worden, enzymen om hardnekkige vervuiling af te breken en schuimstabilisatoren waardoor het reinigingsmiddel optimaal/langdurig in contact kan blijven met het oppervlak. Een goed geformuleerd reinigingsmiddel is door deze toevoegingen zeer effectief en veilig te gebruiken.

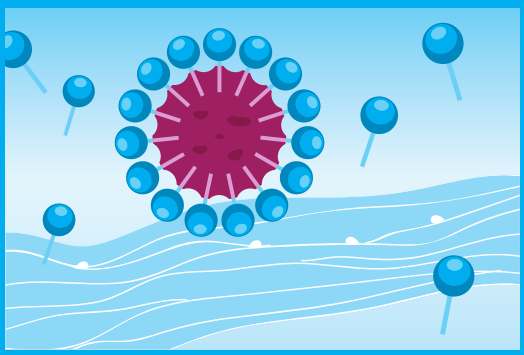
Daarom is een reinigingsmiddel noodzakelijk voor een goede en efficiënte reiniging, de voorkeur gaat uit naar een schuimreiniger omdat deze visueel is (u ziet wat u doet), een betere aanhechting heeft op de oppervlakken en een langere contacttijd. Daarbij heeft u minder reinigingsmiddel nodig bij het gebruik van schuim in vergelijking met spray.

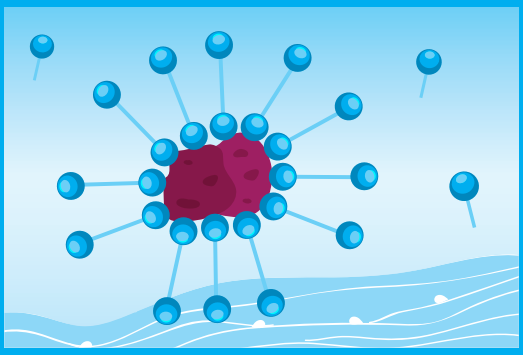
Algemene opbouw van een wasactieve stof (detergent).

1. Zo wordt vettig vuil los gemaakt.

2. Het wordt in de oplossing zwevend gehouden.

3. Vast vuil blijft zweven door een dubbele laag oppervlakte-actieve stoffen.

4

Aandachtspunten bij hygiëne pluimveehouderij

Aandachtspunten voor reiniging in de pluimveestal

Reinigingsmiddelen zijn een hulpmiddel bij het maken van een frisse start, maar verkeerd gebruik van reinigingsmiddelen kan op een later moment gevaar opleveren.
Reinigingsmiddelen bevatten chemische bestandsdelen die een effect hebben op het aanwezige vuil en helpen dit makkelijker te verwijderen. Dit verwijderen van vuil gebeurt door het wegspoelen met water, waarbij gelijktijdig ook de chemische bestandsdelen van het reinigingsmiddel verwijderd worden. De veiligheid van het gebruik van een reinigingsmiddel gaat er altijd van uit dat het toegepast wordt zoals op het etiket en/of het Veiligheidsinformatieblad (zie hoofdstuk 1) vermeld. Indien bijvoorbeeld 'goed naspoelen' of 'spoelen met een ruime hoeveelheid water' is vermeld, dan dient dit goed te worden nageleefd.

Maar wat gebeurt er als ik een reinigingsmiddel met deze vermelding aanbreng en dit niet of onvoldoende (kan) wegspoel(en)? De behandelde oppervlakten worden niet schoon, maar ook chemische bestanddelen van het reinigingsmiddel blijven achter en vormen een residu. Opname van dit residu door het dier of het in contact komen van het eindproduct met dit residu kan onverwachte gevolgen hebben. Reinigingsmiddelen hebben immers geen 'toelating' om in voedsel terecht te komen. Dit is vooral van belang bij het reinigen van voeder- en drinkwatersystemen, zowel inwendig als uitwendig. Bij niet goed (na)spoelen, kunnen meerdere, zo niet alle, dieren hiermee in contact komen. Als er niet goed gespoeld kan worden dan zal inmiddels loszittende vervuiling en eventuele achtergebleven residuen direct in contact met diervoeder en of water kunnen komen, wat daarna opgenomen wordt door het pluimvee. Daarom is goed spoelen bij deze toepassingen van belang.
Ook het gebruik van reinigingsmiddelen op eierbanden en verwerkingsmachines, die in direct contact komen met eindproducten, zoals eieren, kan gevaar opleveren. Vaak is het moeilijk om op deze plaatsen goed te spoelen (elektronica etc.). Daarom is het advies om op deze plekken vooraf te inventariseren hoe, maar vooral ook waarmee de reiniging te doen. Als het niet goed gespoeld kan worden, pas daar dan uw te kiezen reinigingsmiddel op aan. Overleg daarom voorafgaand met uw leverancier welk reinigingsmiddel het meest geschikt is op uw bedrijf. Geef aan hoe en waar u het wilt gaan gebruiken en vraag specifiek of het reinigingsmiddel hiervoor geschikt is.

Voorbeeld van een stappenplan voor reiniging en desinfectie in de pluimveestal

Overleg met uw leverancier/voorlichter om een stappenplan reiniging en desinfectie voor uw specifieke situatie op te stellen. Deze zal in het algemeen de volgende stappen bevatten:

Stap 1. Verwijder grof vuil door te vegen en te scheppen.

Stap 2. Breng reinigingsmiddel aan, bij voorkeur schuimend en onder hoge druk. Het schuimend aanbrengen zorgt ervoor dat het reinigingsmiddel is te verdelen en beter contact maakt met het oppervlak. Het is belangrijk de aangegeven contacttijd te respecteren.

Stap 3. Spoel met water onder hoge druk.

Stap 4. Laat het gereinigde oppervlak volledig opdrogen.

Stap 5. Breng desinfectiemiddel aan volgens wettelijk gebruiksvoorschrift op het etiket en laat deze volgens hetzelfde gebruiksvoorschrift inwerken.

Stap 6. Laat het gedesinfecteerde oppervlak volledig opdrogen (afspoelen noodzakelijk of niet nodig staat op het wettelijk gebruiksvoorschrift) voordat deze weer in gebruik wordt genomen.

NB: Indien het drinkwatersysteem gereinigd en/of gedesinfecteerd moet worden, zie pagina 32.

Bij twijfel over het reinigingsmiddel dient u dit niet te gebruiken, hoe klein de kans op gevaar ook is, het risico is voor u als voedselproducent (te) groot.

Reiniging en desinfectie van drinkwaterleiding

Het drinkwater voor de dieren is vaak een bron van ongewenste micro-organismen en stoffen. Het drinkwater zelf en drinkwatersysteem dienen daarom zorgvuldig gereinigd en gedesinfecteerd te worden om de groei van micro-organismen, aanwezigheid van ongewenste residuen en te hoge residuwaarden zo goed mogelijk onder controle te houden.

De volgende zaken veroorzaken vaak problemen in en via het drinkwatersysteem:

- Biofilm: dit is een slijmlaag die zich stevig vasthecht aan de drinkwaterleiding en vormt een plaats waar vele micro-organismen gemakkelijk kunnen groeien en zich kunnen vermenigvuldigen. Een biofilm kan de doorstroom in de leiding hinderen, drinknippels blokkeren, is een constante contaminatiebron voor de dieren en kan de werking van medicatie, vaccins en andere toevoegingen beïnvloeden.
- Kalkaanslag: mineralen zoals calcium en magnesium kunnen neerslaan in de drinkwaterleiding. Kalkaanslag kan de doorstroom in de leiding hinderen en drinknippels blokkeren.
- Ziekmakende micro-organismen: deze kunnen biofilms vormen en/of direct problemen veroorzaken bij de dieren. Door het kiemgetal laag te houden, wordt het risico op problemen hiermee verminderd.

Reinigen van drinkwaterleidingen

Vanuit praktisch oogpunt kunnen reinigingsmiddelen voor drinkwaterleidingen alleen worden toegepast in de leegstand. Reden is dat de meeste drinkwatersystemen niet kunnen worden ontkoppeld, waardoor dieren het reinigingsmiddel kunnen opnemen en goed spoelen niet mogelijk is. De leiding dient na reiniging altijd goed nagespoeld te worden, voordat de drinkwaterleiding weer in gebruik wordt genomen. Voor de keuze en veiligheid van reinigingsmiddelen voor drinkwaterleidingen, zijn dezelfde regels van toepassing als voor overige reinigingsmiddelen. Let bij de selectie van reinigingsmiddelen op het gebruik van eventuele claims, zoals het afdoden of bestrijden van bacteriën, gisten en schimmels in het drinkwatersysteem. Deze claims zijn verboden voor reinigingsmiddelen. Zie ook hoofdstuk 2 over claims.

Desinfectie van drinkwaterleidingen
Voor de desinfectie van drinkwaterleidingen, dient het middel toegelaten te zijn als biocide. Voor de desinfectie van drinkwaterleidingen wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende twee toepassingen:

- PT04 – voor desinfectie van drinkwaterleidingen in de leegstand.
- PT05 – voor desinfectie van het drinkwater.

Raadpleeg de actuele gebruiksvoorschriften in de Ctgb-toelatingendatabank voor de juiste toegelaten toepassingen. Enkel de producten met een PT05-toelating, kunnen gebruikt worden voor desinfectie van het drinkwater waarbij de dieren het water met desinfectiemiddel drinken.

Toevoegingsmiddelen aan het drinkwater
Daarnaast is er een groep middelen die gebruikt wordt als toevoeging aan het drinkwater zoals diverse additieven, vitaminen en diergeneesmiddelen. In dit geval dient het product als diervoeder en dient het etiket een tekst te bevatten waaruit blijkt dat het product geschikt is als diervoeder en dat de producent GMP+ gelijkwaardig gecertificeerd is. Voorwaarde hiervoor is, dat er geen sprake is van een gezondheidsclaim. In dat geval dient het middel geregistreerd te zijn als diergeneesmiddel.

Voorbeeld van stappenplan voor reiniging en desinfectie drinkwatersysteem

Stap 1. Open leidingen en drinknippels.
Stap 2. Verdun volgens de gebruiksaanwijzing het reinigings- en/of desinfectiemiddel. Het is aan te raden een doseerpomp te gebruiken om te zorgen dat de dosering constant en in orde is.
Stap 3. Controleer de concentratie bij de uitloop met bijvoorbeeld de meegeleverde teststrip.
Stap 4. Sluit leidingen en drinknippels.
Stap 5. Laat de middelen inwerken volgens de gebruiksaanwijzing. Dit kan enkele uren duren.
Stap 6. Open leidingen en drinknippels en spoel door met water.
Stap 7. Controleer of drinknippels goed functioneren.
Stap 8. Controleer het drinkwater na met bijvoorbeeld de meegeleverde teststrip.

5

Wettelijk kader desinfectiemiddelen

Controleer bij een desinfectiemiddel in ieder geval het volgende:

1. Aanwezigheid van toelatingsnummer (format is 12345 N of NL/EU/SA-1234567-1234) op het etiket en in toelatingendatabank Ctgb (www.toelatingen.ctgb.nl).
2. Toepassingsgebied, met name of deze in de levensmiddelenproductie (PT04) en/of dierverblijven (PT03) gebruikt mogen worden.
3. Doelorganismen, desinfectiemiddelen worden toegelaten om een aantal specifieke (micro-)organismen te bestrijden.

Reinigingsmiddelen met een desinfectieclaim zijn biociden (zie ook kader) en vallen onder de biocidenwetgeving. Voorbeelden van biocidentoepassingen zijn de desinfectie van water en stallen, en de bestrijding van vogelmijt. Is er sprake van een desinfectieclaim, dan verlangt de overheid dat er voldaan wordt aan de regels. Er dient bewijs aangeleverd te worden dat deze producten voldoen aan de gestelde normen. Dat leidt tot een dossier met onder andere een specificatie van:

- Werkzaamheid (afdodende eigenschappen);
- Veiligheid voor mens, dier en milieu;
- Gebruiksvoorschrift.

Op grond van een volledig dossier kan een toelatingsnummer worden verkregen. Dit betekent dat er sprake is van een werkend en veilig product dat door College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) is beoordeeld. Het Ctgb is door de Nederlandse overheid aangesteld om onder andere desinfectiemiddelen op voornoemde punten te beoordelen. Het is voor de gebruikers veel gemakkelijker geworden om te toetsen of een product toegelaten is voor een desinfectietoepassing en onder welke (gebruiks)voorwaarden. Door gebruik te maken van onafhankelijke informatiebronnen (etiket, toelatingsnummer) kan op onafhankelijke wijze een controle uitgevoerd worden. In enkele gevallen staat op het etiket een deel van alle toegelaten toepasingen.
Op www.toelatingen.ctgb.nl kunt u alle wettelijk toegelaten middelen vinden met bijbehorende toegelaten toepassingen.

Let op! Er bestaan wel desinfectiemiddelen die reinigen, maar er bestaan geen reinigingsmiddelen die desinfecteren. Als een desinfectiemiddel reinigt, dan moet dit expliciet vermeld zijn op het etiket en in de toelating.

Biociden

'Biociden' omvatten stoffen en mengsels die op chemische wijze ongewenste organismen zoals insecten, bacteriën en schimmels bestrijden. Hieronder vallen bijvoorbeeld desinfectiemiddelen en ongedierte-bestrijdingsmiddelen. De werkzame stof in een biocide kan een natuurlijke olie of extract zijn, een chemische stof of een micro-organisme zoals een virus of een schimmel. Middelen met een uitsluitend fysieke of mechanische werking, zoals een muizenval of vliegenmepper, zijn geen biocide.

Verklarende lijst van gebruikte afkortingen en termen

Biociden	Stoffen en mengsels die op chemische wijze ongewenste organismen zoals insecten, bacteriën en schimmels bestrijden.
Biocidenwetgeving	De nationale Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden en de Europese Biocidenverordening (528/2012) stellen strenge eisen aan biociden, waaronder desinfectiemiddelen, die op de markt worden gebracht.
CLP	Europese verordening (1272/2008) voor het indelen en etikettering van chemische stoffen. CLP regelt hoe de informatie over risico's en gevaren van chemische stoffen en mengsels gecommuniceerd moeten worden.
Ctgb	College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, voor meer informatie zie www.ctgb.nl. Desinfectiemiddelen zijn biociden.
Erfbetreder	Voerleverancier, dierenarts, vertegenwoordigers en andere personen die de pluimveehouder adviseren.
HACCP	Hazard Analysis and Critical Control Points is een systematiek voor het inventariseren en vervolgens beheersen van risico's voor de voedselveiligheid bij bedrijven die voedsel produceren of verwerken.
IKB	Integrale Keten Beheersing, ketenkwaliteitssysteem voor de pluimveesector en andere veehouderij sectoren. Zie www.ikbei.nl en www.ikbkip.nl.
Leverancier	De leverancier van reinigingsmiddelen en/of desinfectiemiddelen aan de pluimveehouder, dit kan tevens de producent zijn.
PT	Producttype, geeft het toepassingsgebied van een biocide aan. Desinfectiemiddelen zijn ook biociden.
REACH	Europese verordening (1907/2006) voor het beheersen van de risico's van chemische stoffen (Registratie, Evaluatie, Authorisatie en restrictie van Chemische stoffen). REACH regelt hoe chemische stoffen en mengsels veilig door de hele keten gebruikt kunnen worden.
RI&E	Risico Inventarisatie en Evaluatie, verplichting vanuit de arbowetgeving om risico's tijdens het werken in kaart te brengen en een plan van aanpak op te stellen met te nemen maatregelen.
Safety Data Sheet	Engelse afkorting voor Veiligheidsinformatieblad. Zie 'Vib'.
SKAL	Toezichthouder voor de biologische productie in Nederland, zie ook www.skal.nl.
SUMI	Safe Use of Mixture, informatie over het veilig gebruik van mengsels. Deze wordt doorgaans als een bijlage van het Vib aangeleverd.
Vib	Veiligheidsinformatieblad, beschrijft de risico's van een gevaarlijke stof of het mengsel en wat u kunt doen om de gevaren te beperken en hoe om te gaan met calamiteiten daarmee. Zie ook hoofdstuk 1.

Colofon

Dit is een uitgave van
NVZ Schoon | Hygiënisch | Duurzaam
Telefoon: 030-6921880
E-mail: nvz@nvz.nl
www.nvz.nl

IKB Ei en IKB Kip
Telefoon: 088-9984340
E-mail: info@ikbei.nl, info@ikbkip.nl
www.ikbei.nl, www.ikbkip.nl

Redactie
Nora Dullaart, Hans Schouwenburg, Lisa Sligting, Lilian Vereijken-van Embden, Chuchu Yu.

Tekst
Guide de Bree, Elien Claeys, Imelda Gielen, Dennis Koekenbier, Peter van de Laar, Reinout Hoevenaar, Tina Rogge, Stefan van den Eijnde.

Met dank aan
Animal Life Plus, CID Lines, Militex, Synerlogic, Van Eck Bedrijfshygiëne, VEIP.

Ontwerp & productie
Vandenberg Concept, Design en Printmedia, Maarn

Deze uitgave is met de grootste zorg tot stand gekomen. De NVZ kan echter geen aansprakelijkheid aanvaarden voor fouten en/of onvolledigheden met betrekking tot de inhoud. Met suggesties of over onvolkomenheden kunt u contact opnemen met de NVZ.

© 2020 NVZ, Zeist

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

FSC

NVZ
Schoon
Hygiënisch
Duurzaam

IKB
Ei

IKB
KIP